

Beweegtalent

in het basisonderwijs: een klas(se) apart?

In het KVLO magazine (L05, 2014) is ruim aandacht besteed aan excellentie in het bewegingsonderwijs en de wijze waarop het HAN Centre of Expertise (CoE) Sport & Talent van de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen (HAN) hoopt bij te dragen aan talentherkenning en talentontwikkeling van leerlingen in het sport- en bewegingsonderwijs. De belangrijkste achterliggende gedachte is 'hoe mooi zou de wereld eruit zien als ieder kind zijn / haar beweegpotentie kan waarmaken?'. Hieronder leest u hoe we met extra bewegingsonderwijs basisschoolkinderen met bovenmatig beweegtalent uitdagen zichzelf te ontwikkelen tot nog betere bewegers.

TEKST JASPER DE GREEF EN ROBERT THEUNISSEN

Wat is een beweegtalent?

Is het mogelijk dat een kind tijdens de gymles opvalt als beweegtalent, maar niet als talent in zijn of haar sport? Of vice versa? Dit is afhankelijk van wat je als beweeg- of sporttalent beschouwt. Platvoet & Elferink-Gemser (2014) beschreven al eerder het verschil tussen excellentie in het onderwijs en de sport. Zij halen daarbij Penney (2000) aan die excellentie in het onderwijs beschrijft als excellentie in leren en ontwikkelen en excellentie in de sport als excellentie in presteren. Dit betekent dat het bewegingsonderwijs en de sport een belangrijke en complementaire bijdrage kunnen leveren aan het ontwikkelen van beweegpotentieel van kinderen.

Dat het bewegingsonderwijs zich ten doel stelt om kinderen toenemend meervoudig bekwaam te maken voor deelname aan de sport- en beweegcultuur, georganiseerd of ongeorganiseerd, onderschrijft de complementaire bijdrage dat het wil leveren. Het maakt daarmee duidelijk dat 'leren en ontwikkelen' niet zonder doel is, maar juist de mogelijkheden tot deelname maximaliseert voor elk kind. Het gaat dan ook om 'beter leren bewegen' ongeacht het niveau waarop het kind beweegt of later wil bewegen, recreatief of prestatief.

Routes naar de top (van het kind)

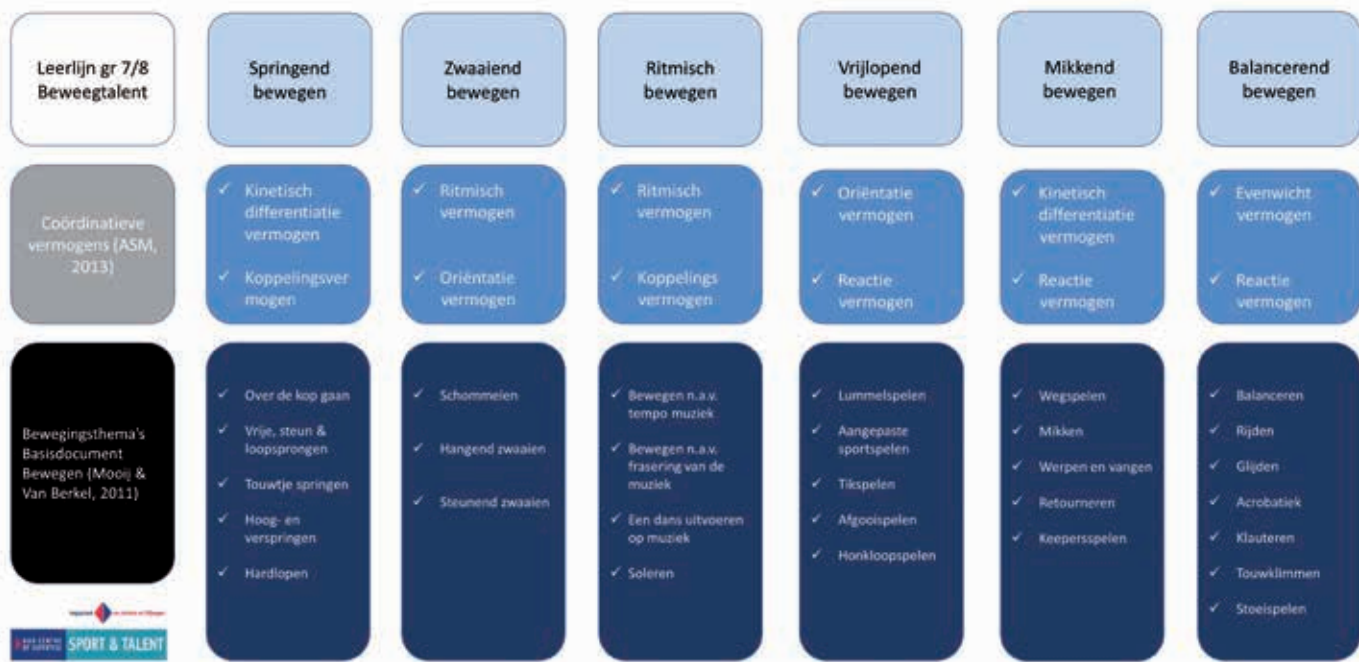
Beter leren bewegen gaat echter niet vanzelf. Clark & Metcalfe (2007) beschrijven metaforisch hoe veranderingen in de motorische ontwikkeling

van kinderen voorgesteld kan worden als een berg. Deelname van een kind aan sport vraagt allereerst dat een kind door de 'proficiency barrier' breekt. Heel goed worden in een specifieke sport vereist bovendien een route via 'skillfulness' naar de top van de berg. In de beklimming van de berg speelt een goede basismotoriek een belangrijke rol. Niet alleen leidt dit tot meer fysieke activiteit maar is het ook voorwaardelijk om sportspecifieke vaardigheden aan te leren (Cattuzzo e.a., 2014).

Echter niet elk kind volgt dezelfde route langs de berg (Baker, Copley & Fraser-Thomas, 2009). De meest bekende route is die van vroege specialisatie. Twee andere routes vallen onder vroege diversificatie. En hoewel vroege specialisatie zeker effectief is (en soms noodzakelijk wordt geacht bij sporten zoals turnen en kunstschaatsen) heeft vroege diversificatie onze voorkeur omdat dit belangrijk is voor zowel het kind dat zich wil specialiseren in een sport als het kind dat een leven lang fysiek actief wil blijven.

Het basisonderwijs

Juist het bewegingsonderwijs op een basisschool, waar het ontwikkelen van een goede motoriek centraal staat, lijkt uitermate geschikt om kinderen via de route van vroege diversificatie uit te dagen. Het motorisch uitdagen van kinderen die excelleren in het bewegen tijdens de reguliere lestijd is een enorme uitdaging voor de docent. Vooral gezien de vaak beperkte lestijd,

figuur 1

Bronnenlijst

- Baker, J., Cobley, S., & Fraser Thomas, J. (2009). What do we know about early sport specialization? Not much!. *High Ability Studies*, 20(1), 77-89.
- Cattuzzo, M. T., dos Santos Henrique, R., Ré, A. H. N., de Oliveira, I. S., Melo, B. M., de Sousa Moura, M., ... & Stodden, D. (2014). Motor competence and health related physical fitness in youth: A systematic review. *Journal of Science and Medicine in Sport*.
- Clark, J. E., & Metcalfe, J. S. (2002). The mountain of motor development: A metaphor. *Motor development: Research and reviews*, 2, 163-190.
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The "what" and "why" of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological inquiry*, 11(4), 227-268.
- Mooij, C. & Van Berkel, M. (2011) Basisdocument Bewegingsonderwijs voor het basisonderwijs. *Zeist: Jan Luijting Fonds*.
- Penney, D. (2000). Physical education, sporting excellence and educational excellence. *European physical education review*, 6, 135 – 150.
- Platvoet, S.W.J., Elferink-Gemser, M.T. (2014). Aandacht voor talent. *LO Magazine*, 5, 6-8.
- Platvoet, S.W.J., Elferink-Gemser, M. T., Baker, J., & Visscher, C. (2015). Physical education teachers' perceptions of sport potential: development of the Scale for Identification of Sport Potential (SISP). *Annals of Research in Sport and Physical Activity*, (6).
- Wormhoudt, R., Teunissen, J., & Savelsbergh, G. (2013). Athletics Skills model: voor een optimale talentontwikkeling. *Nieuwegein: Arko Sports Media*.

de toenemende klasgrootte en de verschillen in beweegniveau.

Deze uitdaging is mogelijk net zo groot als het passend begeleiden van kinderen die motorisch niet of nauwelijks mee kunnen tijdens de reguliere lessen. Het aanbieden van een extra programma aan zorgleerlingen is inmiddels een bekend, gerechtvaardigd en beproefd recept om deze kinderen weer aansluiting te laten vinden met de reguliere lessen bewegingsonderwijs.

Vanuit de gedachte dat elk kind ongeacht zijn mogelijkheden evenveel aandacht verdient is een programma voor 'uitvallers' aan de bovenkant wat ons betreft ook een must. Met die gedachte is dit schooljaar gestart met het aanbieden van een extra programma voor beweegtalent op vier scholen in Noord-Holland, Gelderland en Overijssel. Zij hebben de mogelijkheid gekregen hun beweegtalent in een extra gymles per week gedurende een deel van het schooljaar verder te ontwikkelen.

Selectie van beweegtalent

In de periode voor de herfstvakantie 2016 is bij 386 basisschoolkinderen het sportief talent vastgesteld met behulp van de Scale for Identification of Sport Potential (Platvoet e.a., 2015). Deze scale, ook wel talentscan genoemd, meet zowel de beweegpotentie als de beweegprestatie van de leerling. De beweegpotentie wordt bepaald door een vragenlijst met 27 stellingen (bijvoorbeeld 'de leerling wil zichzelf steeds weer verbeteren') die de vakdocent invult (op een schaal van 1 tot en met 5) voor elke leerling. De beweegprestatie wordt in kaart gebracht middels een testbatterij die naast de dynamische lichaamscoördinatie

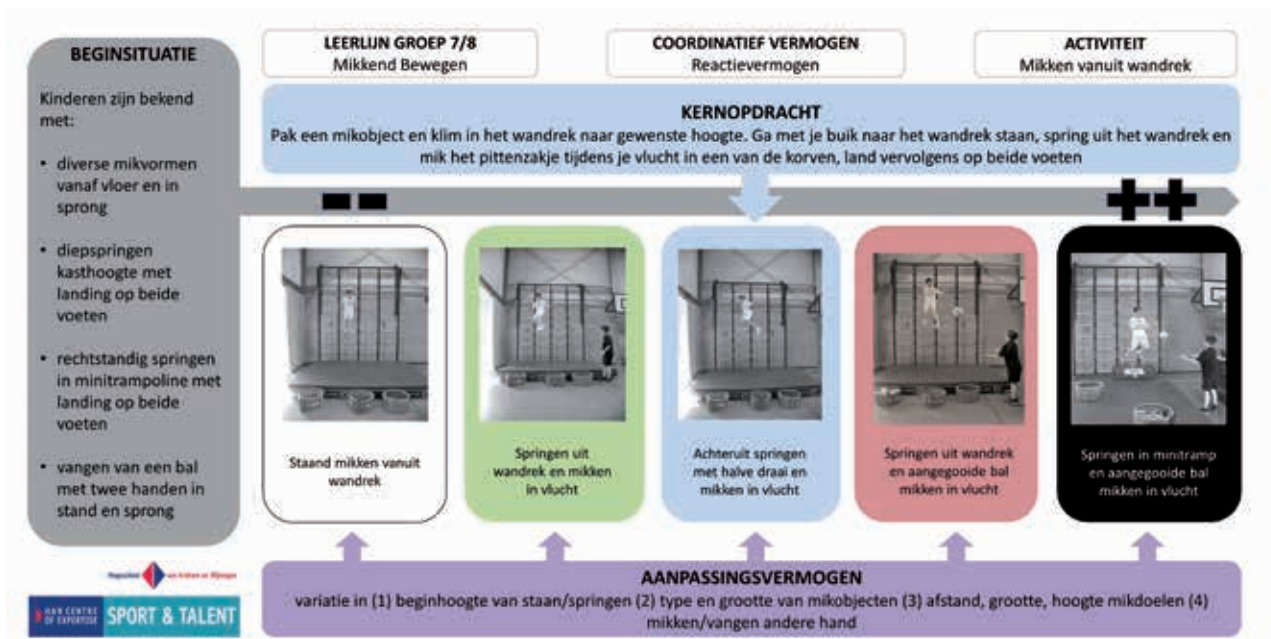
(zijwaarts springen, hinkelend springen, achterwaarts balanceren en zijwaarts verplaatsen) ook de oog-hand coördinatie meet. 86 Beweegtalenten hebben uiteindelijk vrijwillig deelgenomen aan het extra programma dat opgenomen is in de lestabel van de school.

Extra programma voor beweegtalent

Het programma is gestoeld op twee belangrijke uitgangspunten:

- 1 het daagt beweegtalenten primair uit om (nog) meer sportief allround te worden
- 2 het sluit aan bij bekende activiteiten uit de reguliere lessen, maar loopt hier niet op vooruit.

Sportief allround zijn vereist een brede basis aan fundamenteel motorische vaardigheden en een goede kwaliteit van aansturing van het eigen lichaam. Het programma neemt dan ook het ontwikkelen van de coördinatie als uitgangspunt. Er zijn zes nieuwe leerlijnen ontwikkeld waarin de coördinatievermogens zoals beschreven in het Athletic Skills Model (Wormhoudt e.a., 2013) centraal staan. Aansluiting met de reguliere lessen is gewaarborgd door in samenwerking met het Stichting Leerplan Ontwikkeling (SLO) de bewegingsthema's uit het basisdocument bewegingsonderwijs (Mooij & Van Berkel, 2011) te herordenen naar de coördinatievermogens van de zes nieuwe leerlijnen. Dit maakt het programma ook uniek: het brengt expertise uit de sport (ASM) en expertise uit het bewegingsonderwijs (basisdocument bewegingsonderwijs) samen en benut de kracht van beiden (zie figuur 1). Dit heeft geleid tot een kaartenbak met uitgewerkte lesactiviteiten voor beweegtalenten in groep 7 en 8.

figuur 2

Pilotprogramma op de school

In de periode tussen herfstvakantie en meivakantie wordt op de scholen wekelijks één les van 45 tot 60 minuten extra bewegingsonderwijs aangeboden aan de beweegtalenten. In deze weken worden in pilotvorm alle uitgewerkte lesactiviteiten uit de kaartenbak door de vak-

docent aangeboden en voldoende herhaald. Wanneer welke activiteiten aangeboden worden is aan de vakdocent. Zo kan goed worden aangesloten bij het reguliere lesprogramma van de betreffende school. Van alle lesactiviteiten is van het verwachte gemiddelde beweegniveau van een beweegtalent een lesuitwerking gemaakt waarbij de kernopdracht, beginsituatie, benodigd materiaal en de verandermogelijkheden binnen de kernactiviteit (gericht op het aanpassingsvermogen) weergegeven zijn. Daarnaast zijn er suggesties gegeven om het coördinatievermogen in een meer of minder complexe activiteit te bevragen (weergegeven als verschillende moeilijkheidsgraden van skipistes). Zo kan ingespeeld worden op niveauverschillen tussen beweegtalenten op eenzelfde school en op verschillen in beweegtalenten tussen verschillende scholen. De uitgewerkte lesactiviteiten geven naast de nodige sturing ook voldoende vrijheid in keuze van didactische werkvormen (bijvoorbeeld klassikaal lesgeven of in meerdere vakken) passend bij het

Eerste ervaringen

Ervaringen betrokken vakdocenten

Tijdens een tussenevaluatie werd met de docenten gesproken over de eerste ervaringen met het aanbieden van het programma aan beweegtalenten. Zij geven hierbij aan dat zij het werken met beweegtalent als uitdagend en erg plezierig ervaren. Tevens ervaren zij als docent creatiever te zijn in het aanbieden van differentiaties. Daarnaast geven zij terug dat de leerlingen vindingrijker zijn en meer meedenken tijdens de extra gymles. Mede hierdoor kan er dieper op de lesstof in gegaan worden. Tot slot herkennen zij dat de toegenomen creativiteit en vindingrijkheid van de docent en de beweegtalenten ook de reguliere lessen ten goede komt. Naast deze positieve aspecten van het programma geven de docenten aan dat de beweegtalenten sneller door de lesstof lijken te gaan en qua uitdaging het hoogste niveau van de verwante activiteiten al snel bereiken. Uitzondering hierop lijken de activiteiten te zijn die de fijne motoriek (bijvoorbeeld voetenwerk, vangen) aanspreken en waarbij de docenten aangeven dat hiervoor in de leerlijn 'vrijlopend bewegen' meer aandacht voor zou kunnen zijn.

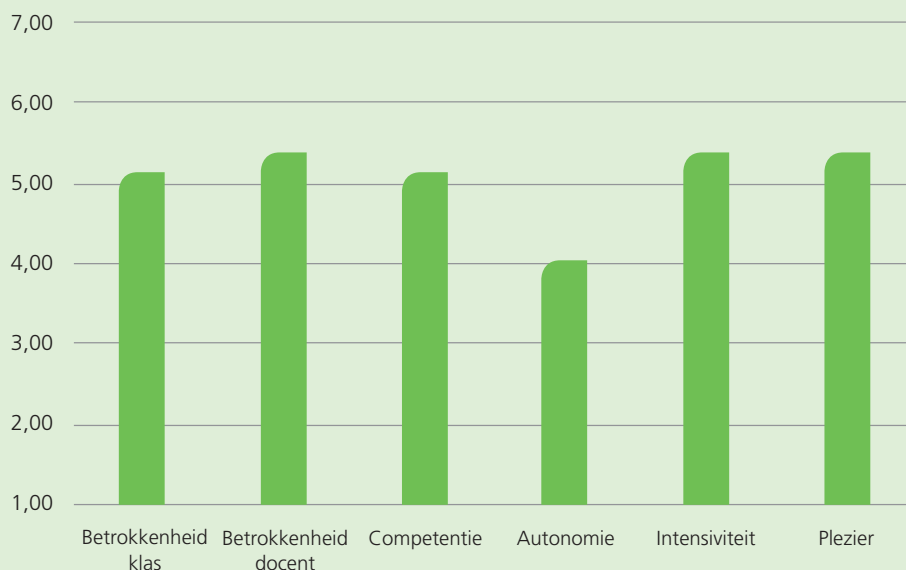
Ervaringen beweegtalenten

Om te achterhalen hoe de beweegtalenten de extra gymles waarderen is hen tweemaal een enquête voorgelegd: vooraf aan de eerste les en na acht lessen. De enquête vooraf aan de eerste les was bedoeld om inzicht te krijgen in hun mening ten aanzien van de reguliere gymlessen. Deze vragenlijst bestond uit 18 vragen die peilden naar ervaren plezier, intensiteit en de drie aspecten van de zelfdeterminatietheorie (Deci & Ryan, 2000), te weten ervaren betrokkenheid, autonomie en competentie. Zie figuur 3 voor de resultaten van deze eerste meting. De vragenlijst die na acht lessen werd afgenomen bestond uit eenzelfde aantal vragen, echter werd de vraagstelling zo aangepast dat de beweegtalenten hun mening dienden te geven over de extra gymlessen in vergelijking met de reguliere gymlessen. In figuur 4 zijn de resultaten van deze tweede meting weergegeven. Uit figuur 3 kan men concluderen dat de beweegtalenten de reguliere lessen gemiddeld goed waarderen. Figuur 4 geeft aan dat zij de extra gymles op alle aspecten gemiddeld nog wat positiever ervaren.

Raak publiek subsidie

Het HAN Centre of Expertise Sport & Talent heeft een Raak subsidie gekregen voor haar project 'Beweegniveau Herkend: Oog voor Excellentie'. Dit project (zie ook han.nl/sporttalent) geeft de mogelijkheid de komende twee jaar de bestaande programma's door te ontwikkelen. Dit moet er toe leiden dat ook voor de excellerende kinderen in de gymles op de basisschool programma's zijn die kinderen uitdagen en helpen nog beter te leren bewegen.

Waardering reguliere gymles

Figuur 3 – Mening van de beweegtalenten over de reguliere gymlessen

(beweeg)niveau van de leerlingen en de visie van de school. Zie voor een uitgewerkte lesactiviteit figuur 2 hieronder.

Pilotuitkomsten

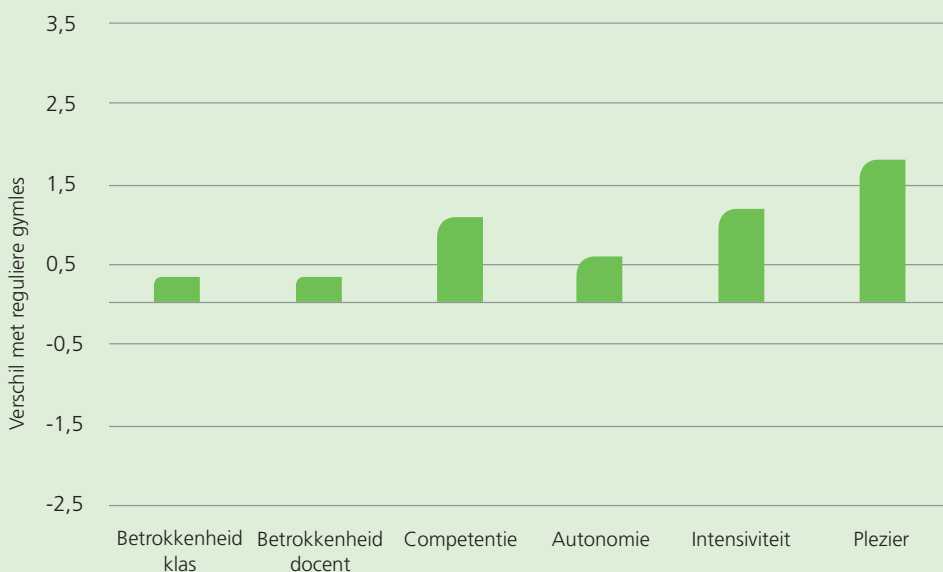
Met de pilot in het schooljaar 2015/2016 willen we twee belangrijke inzichten opdoen ten aanzien van de extra gymlessen voor beweegtalent.

- 1 Hoe ervaren de betrokken vakdocenten de extra gymlessen?
- 2 Hoe ervaren de beweegtalenten de extra gymlessen?

Op basis van deze inzichten kan het programma worden doorontwikkeld. Het doel is voor schooljaar 2017/2018 een volledig doorlopende leerlijn te hebben voor beweegtalenten van groep 3 tot en met groep 8. Zie de eerste ervaringen van de betrokken vakdocenten en de deelnemende beweegtalenten.

Figuur 4 – Mening van de beweegtalenten over de extra gymlessen vergeleken met de reguliere gymlessen.

Waardering extra gymlessen

Indien u vragen heeft of uw interesse gewekt is naar aanleiding van dit artikel neem dan gerust contact op met Jasper de Greef (jasper.degreef@han.nl)

Volg het HAN Centre of Expertise Sport & Talent op www.han.nl/sporttalent én praat mee op www.goudenkanssen.eu.

Over de auteurs

Jasper de Greef is docent LO, Bewegingswetenschapper en werkzaam als hoofd docent aan de HAN ALO en tevens als onderzoeker verbonden aan het Center of Expertise Sport & Talent.

Robert Theunissen is docent LO en werkzaam als docent aan de HAN ALO en als projectlid betrokken bij het Center of Expertise Sport & Talent.

Graag bedanken wij naast de betrokken vakdocenten en leerlingen van de deelnemende basisscholen ook oud-collega Joke Davio, Marco van Berkel van het SLO, de 4e-jaars HAN-ALO studenten Mark Posthuma, Reinder Pul, Emily Kuipers en Desi Seghers en 3e-jaars HAN-SGM studente Janneke Leeuwerik voor hun bijdrage aan de totstandkoming van dit artikel.

Kernwoorden:

beweegtalenterkenning en ontwikkeling, sportief talentherkenning en ontwikkeling, excellentie in het bewegingsonderwijs.

Contact:

Jasper.deGreef@han.nl